

APRILIE 1985

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

0 aniversare cu profunde semnificații

La 9 mai 1985 se vor împlini patru decenii de la victoria asupra fascismului, eveniment de covârșitoare însemnătate în istoria universală, în lupta popoarelor pentru afirmare de sine stătătoare, pentru libertate și pace. Tot atunci, poporul nostru va sărbători „Ziua independenței României”, ziua în care cu 108 ani în urmă parlamentul țării, dând glas voinței întregului popor, a proclamat neatrăgerea patriei, înscriind o nouă pagină de glorie și lumină în multimilenara sa istorie. Această coincidență are pentru națiunea noastră valoare de simbol, ilustrând cu strălucire adevărul că întreaga istorie a poporului român s-a desfășurat statornic sub semnul idealurilor de libertate și unitate națională, al voinței sale neștrămutate de a fi singur stăpîn în țara străbună, de a-și orîndui viața potrivit legitîmelor sale interese și aspirații.

Sărbătorind „Ziua independenței”, poporul român aduce înalt și fierbinte omagiu generațiilor de înaintași prin lupta și prin jertfa cărora s-a clădit independența României, milioanele și milioanele de fii ai acestui pămînt românesc care prin vremuri vitrege au încălzit și ocrotit în inima și cugetul lor idealul neatrăgării, făcîndu-l astfel de nebiruit. Pecetuiind prin nenumărate fapte de vitejie ostășească actul proclamării independenței deplină de stat, ostașii români arătau întregii lumi, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, că atunci cînd un popor este ferm hotărît să nu preocupă pe nimeni pentru împlinirea aspirațiilor sale lupta lui va triumfa oricît de mari ar fi obstacolele ce-i stau în cale.

Împlinirea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului este sărbătorită de poporul român cu simfămințe de profundă satisfacție și legitimă mîndrie pentru însemnata sa contribuție la îfrîngerea celei mai grave dintre primejdii la adresa libertății și democrației, a păcii și progresului popoarelor.

În condițiile în care România a fost împinsă în sfera de influență a Reichului nazist și tirată, contrar voinței poporului, în războiul antisovietic, poporul român a desfășurat, la chemarea și sub conducerea Partidului Comunist Român, noi și viguroase acțiuni antihitleriste, împotriva dezbaterii și dobîndind caracterul unei ample mișcări de rezistență populară la scară națională, s-a realizat unirea tuturor forțelor patriotice, democratice și antifasciste ale țării într-un larg, cuprinzător front național care a constituit temelia trionfală a victoriei glorioase revoluții de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă declansată la 23 August 1944.

Din primele momente ale revoluției, acționînd însuflețit de o unică voință, poporul român a întors armele împotriva Reichului nazist, alăturîndu-se cu întregul său potențial militar și economic coaliției antihitleriste.

Acoperindu-se de glorie, armata română a participat, alături de trupele sovietice, la eliberarea Transilvaniei de nord, iar apoi la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți din teritoriul Austriei, pînă la victoria deplină asupra fascismului. Vreme de aproape nouă luni, armata română a dat aspre bătălii cu trupele hitleriste, străbătînd prin luptă circa 1700 kilometri, de pe țărmul Mării Negre și pînă în apropiere de Praga, în inima Cehoslovaciei. Pe acest drum al eroismului și dirzeniei ostășești, militarii români au eliberat 3831 de localități, între care 53 de orașe. Dintre cei aproape 540 000 de ostași români care au participat la marea bătălie împotriva fascismului, aproape 170 000 au căzut în luptă, au fost răniți sau dați dispăruți; adică unul din trei ostași români a murit sau a sîngerat în luptă. Pentru demna și vitejească lor conduită, 300 000 de militari români au fost decorați cu ordine și medații sovietice, cehoslovace, ungurești și românești. În slujba războiului antihitlerist a fost pus întregul potențial economic și uman al țării, întregul popor român angajîndu-se, ca un singur om, în efortul de sprijinire a frontului, pentru scurtarea războiului. Contribuția economică a țării noastre la războiul antihitlerist se cifrează la peste 1 miliard de dolari, sumă ce echivalează cu de 4 ori veniturile bugetare ale României din anul financiar 1937—1938. Prin efectivele prezente pe front, prin uriașul efort economic, România s-a situat, așa cum s-a subliniat chiar în epocă, pe a patra poziție în cadrul coaliției antihitleriste, contribuînd la scurtarea războiului cu circa 200 de zile, grăbind în mod hotărîtor victoria armatelor aliate împotriva Germaniei fasciste.

La 9 mai 1945, evenimentele au aflat poporul român în primele rînduri ale luptei pentru zdrobirea fascismului, pentru încheierea războiului și apropierea păcii mult visate. Astăzi, la 40 de ani de la marea zi a Victoriei, poporul român, făurindu-și conștient prezentul și viitorul, acționează sub conducerea Partidului Comunist Român cu înaltă responsabilitate pentru apărarea păcii, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare, conferind o nouă strălucire vocației sale de pace, ilustrată pregnant de-a lungul întregii sale istorii. Este acesta supremul omagiu adus celor care au luptat pentru zdrobirea fascismului, care au căzut și au sîngerat pentru bunurile cele mai de preț ale fiecărui popor — libertatea și pacea.

Petru RUSSINDILAR

Cerul primăverii

Intotdeauna cerul primăverii
Multiplicat de violetele amurguri
Cînd parcă milioanele de muguri
Rodesc în geana taincei ruguri
Filtrînd prin noi mirifice lumini...

E vremea cînd se-aud în noapte
Urcînd în florile de măr ca niște șoapte
Aromele din sevele albastre
Și cînd pe-o margine de vis
Pe-un tainic fir de lună
Copilaria mea se-ntoarce-n floarea de cais...

George DAMIAN

Poem miraculos

Fără griji contemplant hirtia imaculată
sugerîndu-mi nașterea iluzorie
a primului vers dintr-un poem miraculos
ce poate vindeca îndelungata tăcere.

Mă desprind de mine și plutesc
într-o fregată de rouă
impetuoz către aerul făgăduit
în care se-agită prenușial gîndurile,
chiar dacă dezertez din cuvinte
rămîne conturul și mireasma lor
ca o primă răsuflare a vieții...
Devastat de arșiță
mi-astîmpăr setea cu foc!

George GAVRILEANU

Între 1960 și 1969 fosta Editură a Tineretului scotea o colecție pentru debutanții în domeniile poeziei și prozei, intitulată „Lucașfărul”, care (fără joc de cuvinte) a lăsat o urmă luminoasă, durabilă în literatura noastră contemporană. Păstrez în biblioteca mea 121 din volumașele cu simbolul grafic cunoscut, adică aproape tot ce s-a publicat într-însa. Anumite întîmplări și discuții recente m-au îndemnat să le revăd. Am refăcut astfel, apelînd, firește, la dicționare și la alte lucrări de referință, portretul colectiv al autorilor care au figurat în repertoriul ei, cit și evoluțiile lor individuale. Iată formulate pe scurt, unele din constatările la care am ajuns.

Sector important al producției literare din deceniul șapte (producție deosebit de bogată, în care numai cărțile de debut au fost în număr de peste 300), colecția „Lucașfărul” a promovat autori de vîrste foarte diferite, de la Grigore Beuran, născut în 1924, la Tudor Vasiliu, născut în 1950. Ea a deschis calea afirmării unor promoții succesive, care, în ciuda distanței în timp ce le separa, erau legate între ele printr-o serie de elemente socio-istorice și culturale. Din cei 121 de autori, 68 se născuseră la oraș, iar 53 la sat. Era, cred, prima oară cînd numărul scriitorilor români de proveniență citadină întrecea net pe al celor de extracție rurală. Fapt de seamă notabil, sub raportul studiilor, la data debutului, din întregul lot, doar 10 nu aveau decît liceul sau o școală postliceală (tehnică, militară etc.), restul, lar-

A PRIVI

ARBORELE

Copacii au crescut, fiecare devenind o metaforă a privirilor mele. Un poem în care diminețile sint veșnice. Mi-au prins anii în ființa lor și-n poarta de suflet — și de neuitare — prin care pășesc în vatra satului. În incregnătura aceea de case, cu drumuri mlădioase, pe care nu mi-o închi-

pui decît ca însăși fiind, un arbore, un sănătos arbore culcat — dar treaz — lîngă inima și cugetul oamenilor, de prins cu răcoarea fîntinilor și viața pămîntului. Un arbore în care trăiesc toate anotimpurile și nu moarte nimic. Sau, cînd se stînge ceva, în el rămîne amintirea. Și aceasta-i tot viața. Tot nemurire. Poate de aceea, cînd merg acasă, întîlnirea cu întîiul copac îmi pare o revedere cu frații. Apoi vin grădinile. Ele-s redescoperirea întregii suflări a așezării. Suflarea cea tină și iute, cea împovărată de ani, însă luminată de cum-

pănirea și înțelepciunea în care se poate citi ca în abecedarul pe filele căruii mai fulgulesc nădejile mamei și nostalgia mele. Și arborele cel mare lucrează, Neodihna lui se numește creștere, spațiu pentru vis și aromele pînii. Pentru dor și nașterea întrebărilor. Pentru luciditate și rosturi noi. Fiindcă totdeauna neodihna — starea aceasta de izvor și de reținută peste care nu coboară pleoapa — capătă chipul curat a ceea ce nu s-a mai văzut, a ceea ce nu s-a mai spus. Chipul în care ne descoperim respirînd pe crengile tinere ale

bătrînului arbore. Acolo unde setea de mers, și de văzduh, și de neliniște e o aridă niciodată căzută pe trupul în care zborul e gîndul de azi și de noapte al sevelor. Mersul și trecerea în tărîmul altei speranțe. Și arborele cel mare privește în el. La cite au fost și la cite ar trebui să fie. Pentru ca rodirea să adune mai multă lumină și încredere, pentru ca în oameni, în lucruri și pe pămînt să fie pace — acest „domnitor” al vrerilor noastre.

Ion PARANICI

Reflecții despre moralitatea criticului

— Un critic adevărat trebuie să fie un om foarte învățat. Altfel cade în culpa ignoranței.
— Un critic adevărat trebuie să fie un om, pe cit se poate omenește, obiectiv. Altfel păcătuiește prin partizanat.
— Un critic adevărat se cuvine să admită că și amicii săi pot rata o carte sau alta. Altfel cade în păcatul apologetismului.
— Un critic adevărat se cuvine să admită că și adversarii săi pot scrie cărți foarte bune. Altfel cade în păcatul defăimării.
— Un critic adevărat trebuie să-și exprime, răspicat, opiniile, să evite eufemismele excesive, critica nefîind o disciplină curtizanescă. Altfel cade în vicul lașității.
— Un critic adevărat își recunoaște, cînd e cazul, propriile erori. Altfel cade în vicul înfașării.
— Un critic adevărat exprimă adevărurile cele mai neplăcute pentru un autor cu eleganță și urbanitate, neexcluzînd, desigur, ci implicînd fermitatea. Altfel cade în păcatul vulgarității.
— Un critic adevărat este un interpret al cărților de care se ocupă și nu un „creator”. Altfel cade în narcisism.
— Un critic adevărat trebuie să aibă conștiința relativității aprecierilor sale. Altfel cade în culpa ridicolului.
— Un critic adevărat ignoră poziția socială sau profesională a autorilor de care se ocupă. Altfel cade în păcatul aservirii.
— Un critic adevărat evită să-și scrie textele sub forma reclamei de tarabă. Este păcatul ce se cheamă carierism.
— Un critic adevărat trebuie să ste că a valorifica o carte e mai greu decît a o dărîma. Altfel poate cădea în nihilism.
— Un critic adevărat trebuie să demonstreze aserțiunile emise. Argumentarea este o formă de civilitate, iar lipsa argumentării echivalează cu impolitetea.
— Un critic adevărat se cuvine să aibă modestia de a se considera în serviciul cititorului: cititorul nostru, stăpînul nostru. Altfel cade în păcatul izolării, sufocîndu-se în propria-i cochilie.

In concluzie

Sîntem critici nu pentru că „facem critică literară”, ci pentru că rostim adevărurile în care credem, privatele la cărțile ce le comentăm. Să nu evităm, la nevoie, riscul pentru ceea ce susținem. Un adevăr pentru care nu riscăm este imprumutat.

POMPILIU MARCEA

Costin NEAMȚU :

„Natură statică”

VIATĂ ȘI LITERATURĂ

0 cercetare statistică

tura literaturii lor. Din cei 108 scriitori cu studii universitare lanșați de colecția „Lucașfărul”, 81 au urmat filologia, 8 filozofia, 5 medicina, 3 politehnica, 2 științele economice, 2 dreptul, 2 teatrul și cinematografia, iar cite 1 arhitectura, istoria matematică, educația fizică, silvicultura. Față de confrății lor care au pornit în literatură fără alt bagaj cultural decît cel oferit de liceu și de „școala vieții”, ei s-au dovedit a fi ulterior mai capabili de înnoiri

și chiar mai productivi. În fine, fapt care demonstrează odată în plus atracția mai mare a liricii în raport cu proza, aproximativ două treimi din scriitorii pe care îi am în vedere au debutat cu pachete de versuri.

Retrospectiv, se observă că autorii intrați în catalogul fostei colecții „Lucașfărul” au venit în trei „valuri” — mai exact spus, s-au grupat în trei serii — la o distanță de patru ani unul de altul. Drept corifei ai primului „val” s-au impus, de la început, Nichita Stănescu și Cezar Baltag. În proză, debutul cel mai reușit a fost cel al lui Nicolae Velea, cu volumul de schițe și povestiri Poarta. Sub aspectul valorii, „valul” format la mijlocul deceniului — Io(ă)n Alexandru, Ana Blandiana, George Bălăiță, Adrian Păunescu, Aurel Dragoș Munteanu, Constanța Buzea, Sorin Titel, Horia Pătrașcu, Virgil Duda ș.a. — era mai omogen. Ultimul „val”, ivit pe fundalul recuperării avangardei interbelice, a fost mai scurt, iar cei mai dotați dintre componenții săi s-au risipit ori au decepționat. Prin 1968, o modificare de calitate — dacă nu chiar și un declin — devenise sesizabilă.

Datorită ecloziunii noilor talente, literatura deceniului șapte s-a caracterizat printr-o puternică infuzie de tinerețe. După

(continuare în pag. IV)

Constantin CALIN

Cronică literară

În cei cinci ani care au trecut de la debutul lui Matei Vișniec, poezia sa a cunoscut nu mutații de profunzime, ci decantații; e o evoluție firească și probatorie, dovadă a unei conștiințe scriitoricești care știe să se grabească în cet. Față de primul volum (La noapte va ninge, 1980), cel de al doilea (Orășul cu un singur locuitor, 1982) aduce, pe lângă dispariția unor inerențe poze și teribilisme juvenile (de altfel, deloc nocive în contextul debutului), renunțarea la diverse tentații tematice și de expresie lirică neconforme cu matca principală a remarcabilului său talent și, mai ales, ca o consecință, conturarea mai precisă a profilului de artist. Ultima sa apariție editorială (Înțeleptul la ora de ceai, Cartea Românească, 1984) care poate fi considerată continuarea firească a volumului anterior, elimină și acele puseuri de exces verbal, mai nimerit zis de volubilitate care, în contextul unui discurs atît de strîns ca al său, pot declanșa senzația de exces. Mai important este că aici se instituie un topos poetic (orașul, încăperea închisă, strada, gara, restaurantul etc.) în interiorul căruia măști și figurații (bestia, ciinele, calul, pasărea, viermele, măruș s.a.), își confirmă potențialul simbolic și ideatic; un ochi mai atent distinge chiar un model aproape ritualic al infrastructurii epice care le guvernează mișcările și pe care se construiește majoritatea poemelor.

Astfel că Înțeleptul la ora de ceai poate fi considerat momentul de vîrf al unei etape din evoluția poetului; de acum înainte, este posibil ca stăruința în această formulă să apară ca redundanță; fidelitatea implică primedija repetării. Deocamdată însă bizuindu-ne pe mărturiile de pînă acum ale talentului autorului, și, mai ales, pe semnele de înnoire care apar în acest volum, nu se poate avansa această preziviuone sumbră.

Cea mai de netăgăduit afirmație ce se poate face pe marginea volumului în discuție este că Matei Vișniec e un poet de concepție care lucrează în adîncime, iar nu unul de intuiție, un artist care refuză elaborarea spontană (dar o mimează, din orgoliu, cu succes), un artist al cărui program estetic se edifică pe o temelie filosofică fermă și pe o structură ontologică de rezistență unitară. Este, fără îndoială, un merit că nu sint expuse la vedere; fundamentul este situat sub nivelul cotei zero al poemelor, iar osatura existențială e încorporată în masa acestora. Mai mult chiar, poate din orgoliu sau pudoare de intelectul autentic, ori datorită unei disponibilități dubitativ-interogative considerabile dar severe strunite, își disimulează opțiunile sub o mască accentuat sardonică; ne aflăm în fața uneia din formele de manifestare ale ironiei — marcă de acum inconfundabilă, a generației sale.

Salturile poetului în materie de opțiuni doctrinare nu trebuie să

ne surprindă. În ultimă instanță, sîntem confrunțați nu cu o înmă-nunchere mecanică de atitudini în fața lumii, ci cu un eclecticism coerent logic, practicat cu metodă și menit să producă o plătăsă rezistentă la întrebările fără un singur răspuns, la stările limită ale ființei umane reflexive, la agresiunile de orice natură ale mediului. Finalitatea acestui efort este dobîndirea acelei stări de liniște (deocamdată doar întrevăzută) necesară „înțeleptului la ora de ceai”. „Înțeleptul privea adînc / de-a lungul lingurii argintii / de-a dreptul în cana de ceai / / ce se vede acolo, striga mulțimea / adunată în fața ferestrei / liniște, striga înțeleptul / văd un punct lucitor, o încăpere discretă / în care locuiește materia,

MATEI VIȘNIEC:

Înțeleptul la ora de ceai

acum / o văd toată, în întregime / / ... / / înțeleptul privea în adîncul / căni de ceai își umezea ochii / și striga tulburat spre strada pustie: / chiar acum / se vede singele lucitor al materiei / cum se ridică la suprafață.”

Din această perspectivă se pare că trebuie înțeleasă prezența lui Socrate, ca personaj în Orășul cu un singur locuitor și ca spirit tutelar în Înțeleptul la ora de ceai. În poemele care îl au ca protagonist procedeul antifrazei nu trebuie să inducă în eroare. Dincolo de ironia mai blîndă sau mai caustică, de demitizarea oarecum familiară ori de distanțarea severă, se menține aderența la idealul socratic de a-i face pe oameni să cugete netulăși asupra lumii, să-și asume riscul de a-i descoperi semnificațiile. „Nu vă sfătuiesc să călătoriți / împreună cu Socrate / — spune el într-un poem — în aceeași birjă ori prin aceeași / pădure întunecoasă / / mai întii Socrate vă privește blînd / vă întreabă nu-i așa / că aceste flori diafane sînt / o desfătare pentru spirit?”; iar în altul, vorbind despre sine: „nu vă sfătuiesc să luați masa cu mine / v-aș putea întreba dacă și vouă / iarba vi se pare verde / iar cerul vi se pare albastru / și dacă în inima voastră / animalul alb și tăcut / nu moare de foame”. Cunoscutul „gnothi seauton” al filosofului-soldat rămîne unul din reperele poeziei lui Matei Vișniec. Nu ni

se oferă însă în poemele sale o fotografie festivă pe podiumul învingătorilor, ci kinogramele dramatice ale efortului cunoașterii. Numeroase obstacole, pe care autorul le descoperă uneori cu voluptate, alteori cu oroare, și zone obscure sau cetoase, fac această cursă fără sfîrșit și mai dificilă. Fără îndoială, translate în condiția umană a acestui final de veac al douăzeci-cilea, idealurile socratice nu pot să nu arate altfel decît în urmă de două milenii și jumătate; mai puțin ca poetului este, desigur, alta decît cea a ilustrului său model și, în consecință, chiar rezultatele scontate și obținute sînt altele. De aici, „ermetismul” autentic al multor poeme, nealurate de vulgare și gratuite strădanii rebusistice. Tenta-

țiile demonstrative îi sînt, de asemenea, străine poetului, ca și artificii sofisticate de mic succes garantat. Probitatea și consecvența socratică îl conduc, după o dialectică previzibilă a evoluției ideilor, către un scepticism robust, de tip pyrronian, am zice. Pledoaria pentru abandonarea iluziei că drumul cunoașterii este o plimbare de agrement și pentru renunțarea la optimismul ontologic de suprafață este consecința căutării fervente și neobosite a adevărului (cu asumarea tuturor riscurilor), a eliberării de pastșele a căror autoritate se edifică pe comoditatea acceptării locului comun, a renunțării la siguranța agresivă și la lipsa (inovată) de dialectică a afirmației apodictice: „Un singur loc mai rămîne în trenul / care se va răsturna chiar la capătul călătoriei / la ieșirea dintr-un tunel inutil / la intrarea într-o gară pustie / / de aceea țin să vă povestesc aici / cit de greu mi-a fost să ajung la ultimul loc rămas liber”. O posibilă consecință a scepticismului este obținerea unei stări similare ataraxiei, chiar dacă ea este acceptată cu o grimasă ironică: „Puterizează salteaua sub mine / dar cu tot la adevăr, bine și frumos / mă gîndeam / / ... / / lucrurile își veneau încet în fire / după îndirijirea cu care mă gîndisem la ele / își cercetau rînille și se numărau / unele pe altele / / dușmanii mei

mureau în paturile lor unul cîte unul, de bătrînețe / dar cu tot la adevăr, bine și frumos / mă gîndeam”. De altfel, majoritatea poemelor din primul ciclu al volumului — Viața arhaică — se edifică pe această premisă; punctul lor de plecare trebuie căutat în cunoscuta afirmație a lui Epicur că omului înțelept nu-i este nici silă să trăiască, nici nu socotește încetarea vieții ca un rău.

Nu întîmplător Lucretius este invocat în volum; epicureismul despre care vorbeam, este preluat, cel puțin în poemul Fuga, prin filtrul marelui poet latin, adică în esența sa eliberatoare de frică. Există însă în volum și un revers al medaliei: negarea liniștii. Coborîrea în infrastructura existenței generează starea de criză, căci acolo domnește imprevizibilul, iar legea, ordinea nu pot fi percepute: „În sala de așteptare e liniște o / monedă se rostogolește pe ciment / / păianjenul pîndește din difuzorul / gării haina plîmă de pete atîrnă / singură în cuier / / trenul oprește un singur minut / călătorul nebun se apropie de mine / și mă fotografiază plîngînd / / cîinele gol dă țiroale mărușului gol” (Schife pentru o tăcere perfectă). Esecul epicureismului lui Lucretius („Te afli, Lucrețiu, în fața rînilor tale și aerul / trece prin rînille tale și tu / nu poți să-l oprești”) este esecul determinismului lucretian al aspirației lui de a-l elibera pe om prin rațiune, prin efortul cugețului, prin poezie, de frică, de spectrul morții, de tutela destinului, de arbitriul întîmplării.

Este acesta un esec pe care și-l asumă poetul? Nu, el doar îl constată, acceptînd, cum spuneam, că medalia are avers și revers. Ambele alternative sînt, în egală măsură, posibile; înțeleptul nu o poate exclude pe niciuna; astfel se verifică acel scepticism robust despre care vorbeam mai înainte. Rezultatul în poezie sînt acele poeme-engeame de o frumusețe stranie și apăsătoare care scot în lumină stări-limită ale eu-lui incomunicabile în structuri logice, amestec de angosă și euforie, de calm și febrilitate, de blazare și uimire, de mizantropie și comunicare inocentă, de ironie și tragicism.

Starea lor de saturație ne determină să credem în iminența unor mutații importante în peisajul de o intelectualitate glacială al poeziei lui Matei Vișniec. La urma urmelor, pentru un potențial creator ca al său ele devin aproape o obligație.

Mihail IORDACHE

OCTAVIAN
NESTOR

Atîta lumină

Cînd vine primăvara în grădina lui,
tata își recheamă
privirile toate din soare,
apoi își adună copiii — păsări de dor
să le spună
că, uite, în suflet îl doare
atîta lumină de floare.
Apoi ia un pocal din liniștea
singurătăților lui

și-l toarnă la rădăcina casei
și a pomilor
și a tuturor
așa,
ca să le fie
de temelie
pînă dîncolo de ei
și pînă dîncolo de dor.
Fiindcă, la anul,
cine știe dacă-l mai doare
această lumină de floare.

Vino cu mine

Vino cu mine
în pădurile acelea albastre
unde căprioarele visului
se adapă din palma
copilărilor noastre.

Vino cu mine
spre freamătul verde
al etern-trecătoarelor iubiri
din care sub curcubeu de aur
se aprind torțe de trandafiri

Vino cu mine
și lasă-ți sufletul să plutească
pe nesfîrșite fluvii
cu transparent de albastre tăceri
pînă în oceanele de smarald
ale torențialelor primăveri.

Ne limpezeam

Ne limpezeam dintr-o iubire-n alta
cutremurîndu-ne pînă dîncolo de
hotarele ființei...

Și tăceam
luna căzută în lacrima ta
și tăceam
stelele coborîte în adîncul din noi
și tăceam
cumpăna fîntinii ridicată în cer
și tăceam izvorul
și tăceam...
Altfel cum am fi putut trece
printre cuvînte
fără să le singeram?

Vezi

Vezi, aripile acelea albastre
numai ție ție le-am arătat
o singură dată
și numai după ce ț-am sărutat
fruntea și ochii și gîndul
și-ți jur că nu le-am luat
decît pentru zbor
nu pentru umblat.

Dacă vei avea fericirea
să locuiești într-o iubire,
norocul de a rătăci printre
privire
luminată
de propria ta umbră,

atunci ia și tu aripile mele
și ridică-te în albastru cu ele,
spre soare,
chiar dacă simți că soarele arde,
chiar dacă simți că albastrul te doare.

Poveste

Căprioarele gîndului nostru mai umblă
ca niște soapte prin somnul pădurii:
licuricii culg din stete lumină
ca să ne facă umblarea mai lină.

Pășările cu un fir de mătase au legat
toți arboreii ca să doarmă, împreună,
altfel vreunul poate ar fi plecat
vrăjit de o rază de lună.

Acum să-nsemnăm pe unde-am trecut,
că, uite, o poartă chiar s-a deschis
și după o vreme s-ar putea să uităm
pe unde-am venit și să rămînem în vis...

Destine

Florile au venit pe lume
ca să lumineze drumul culorilor
cître roade,
luna ca să ascundă tainele
îndrăgostiților,
soarele ca să vegheze rătăcirea iubirilor
între cîntec și vers
iar poezii
ca să lumineze drumul cuvintelor
mereu către
un alt și un alt univers.

Zilele trecute, în timp ce mă aflam în concediu la părinți, mi-a sosit în vizită Viorel Mesteacăn, un fost coleg de liceu din Arad. Fiindcă n-aveam la îndemînă să-i ofer alt mijloc de agrement, l-am scos la plimbare în păduricea din vecinătatea satului. Vremea era splendidă și era păcat să stăm închiși în casă.

Cum mergeam amîndoi agale pe cărările înguste și întortocheate și mă străduiam să-mi îndeplinesc obligația de gazdă, povestindu-i tot felul de întîmplări amuzante, bag de seamă la un moment dat că prietenul meu nu m-ascultă. Trăgea mereu cu ochiul în dreapta și-n stînga, cercetînd tufișurile. Ajunsesem să vorbesc singur și nu-mi cădea bine. În plus, Viorel căpătase o paloare îngrijorătoare și-mi ziceam că numai promenadă nu-i asta la dînsul, dacă nu-i în stare să guste plăcerea unică a unei drumeții în natură. L-am întrebare dacă nu cumva îl doare capul, îi e rău de la stomac ori îl supără vreun pantof. Mi-a spus aproape-n șoaptă, de parcă se temea să nu fie auzit de careva ascuns prin preajmă:

— Sînt sigur că mă urmărește, ai să vezi! Ne-a ghicit intenția de-a veni încoace și ne-a luat-o înainte. E pe-aci, fără discuție!
— Despre cine vorbești? L-am întrebare puțin iritat, neînțelegînd nimic din bolboroseala lui.

Emoția care-l stăpînea și pe care nu mi-o puteam explica în nici un fel, care chiar mă intriga, îl făcea să vorbească de parcă ar fi avut prune-n gură.

— Despre ăla negru, ăla de-azi-dimineață! Ce, ai uitat?

Aveam nevoie de-o precizare și l-am cerut-o.

— De cîine vorbesc, nu-nțelegi?! A țînut el, în sfîrșit, să adauge cu o nuanță pronunțată de reproș pentru memoria mea, defectuoasă.

Asta era, deci! Un cîine! Nu un lup, ori un urs, sau altă jivină, cum ar fi fost mai normal să-l preocupe într-o pădure ne-

cunoscută pentru el. Viorel al meu se temea de-o jăvră. De cîinele care-l atacase pe furis cînd sosise dimineața în sat și venea spre mine. Jigodia mică întuise probabil că-i fricos, altfel nu i-ar fi făcut nimic, așa cum nu i-ar fi făcut nici un alt trecător de pe uliță, fie el de-al satului sau străin. E o potaie leneșă, neagră ca un drac și cu o mică pată albă pe piept. Doarme tot timpul, unde-l răpune somnul, chiar în mijlocul uliței. Nu caută locul. Cel mai adesea se tolănește în porțile oamenilor, de-a curmezișul, obli-

PROZĂ

O promenadă compromisă

gîndu-i pe gospodari să păsească peste trupul lui. Și nimeni, din cîte știu, nu-i poartă pică pentru asta. Vecinii mei îl iubesc, fiindcă are o mutră de animal șiret. N-aș putea să precizez din ce a nume ție se crează această impresie. Poate din poziția piezișă a ochilor lui iscoditori și ironici, poate din felul cum își ține urechile, una ridicată ca o antenă, alta bleagă, flască, întocmai ca o cîrpă... Că-i inteligent nimeni nu se-ndoiește, pentru că una din „pasunile” lui este să asculte conversațiile sătenilor și nu puține sînt aceia care sînt convinși că animalul este înzestrat cu capacitatea de-a înțelege perfect graiul oamenilor. Stă și se uită lung cînd la unul, cînd la altul, în timp ce aceștia sporovăiesc; și mișcă foarte semnificativ din coadă atunci cînd discuția îl amuză.

Pe deasupra, își are și el simpatii și antipatii lui. Pe unii nu

vrea să-i asculte niciodată, nu-l interesează, le-ntoarcе spatele cînd ei îl solicită. În schimb, cu alții „se întretine cu plăcere”, cum îi place lui nenea Melinte, ceferistul, să zică.

Așadar, de el se temea Viorel cînd se uita stăruitor în hățșurile de pe marginea poteci. Mi-am adus aminte (cum puteam să uit?) întîmplarea la care făcuse aluzie fostul meu coleg. Auzînd încă de departe zgomotul autobuzului, ieșisem în poartă și-l așteptam. Știa unde locuiesc, mai fusese odată la mine, aflîndu-ne

fă care-l jenau. S-a retras și s-a culcat în poarta cea mai apropiată, unde a adormit pe dată. Sînt sigur. Îi rupsesе zdărvan pantalonii musafirului meu și biata Coca a fost nevoită să se îndeletnicească o vreme cu „țesutul artistic”, căci și în materie de vestimentație (aș putea spune: de deosebire în acest domeniu) prietenul meu arădean este de-o pedanterie ieșită din comun.

Nu-nțelegeam cum își poate el închipuți că animalul acela agresiv ar fi venit aici, în adîncul pădurii, special ca să repete figura de la sosirea în sat? Oricum, Viorel era foarte afectat de idee, vedeam eu, nu era-n stare să recepteze nici o vorbă din ce-i spuneam. Temerea lui mi se părea absurdă chiar numai pentru faptul că între sat și pădurice e o distanță bunicească și nu-mi imagina-m cum năstrușnicul patruped ar fi traversat, dintr-un simplu capriciu, izlazul despărțitor, pe unde se putea întîlni cu dulăii de la stîna, foarte periculoși, pentru dînsul. Nu, presupunerea lui nu putea avea nici un temei!

Aceasta era credința mea.

Si totuși...
Cînd mă așteptam cel mai puțin la vreo surpriză, un fulger negru a izbucnit printre picioarele noastre și, pînă să mă desmeticesc, prietenul meu era — literalmente — la pămînt. Într-o panică de un comic burlesc, își agita disperat brațele și picioarele ca un apucat. M-am repezit să prind animalul, dar mîinile mele au bîjbîit în gol. Îl vedeam, însă palmele n-au atins blana lui moale. Era și, în același timp, parcă nu...

— Aj văzut, țî-am spus eu?! mi-a reposedat blînd Viorel, în vreme ce-și scutura hainele.

I-am cercetat manșetele pantalonilor: erau intacte. Nu se vedea nici urmă de...
— Ce-a fost asta? m-am trezit că-ntreb, la rîndul meu.

Onu CAZAN

Mormintul ciobanului din Miorița

Cei ce s-au aplecat cu atenție asupra textelor Mioriței observă și afirmă că testamentul ciobanului ar fi episodul sau elementul principal, dacă nu chiar primum movens, al poemei și, în consecință, ne avertizează savantul Adrian Fochi, „dacă vom înțelege cum trebuie acest moment din desfășurarea cîntecului, avem premise pentru receptarea corectă a mesajului cîntecului întreg”.

Mai mult, avem convingerea că înțelegerea corectă a unui astfel de moment din poemă poate lămurii nu numai celelalte părți ale întregului, ci toată masa de variante — cu episoade noi ori absente — prin care astăzi Miorița ni se prezintă atât de divers, în unitatea ei totuși, pe întregul teritoriu locuit de români.

Să alcătuiți, prin urmare, un text abstract al Mioriței, în care intră toate episoadele, fără discriminare între formula colind și formula baladă, și să observăm că, prin cuvintele testamentului, ciobanul cere să i se facă o anumită moarte și să fie înmormintat într-un anumit loc.

În legătură cu acest mormint, recent, Ion Talos se oprește asupra cuvintelor „pe mine pămînt nu puneți” și ne atrage atenția că în variantele transilvane sîntem puși „în fața unui curios fel de înmormintare” marcată prin următoarele trei secvențe:

a) păstorul interzice ucișilor săi să-l acopere cu pămînt (fărîna, lut etc.) după ce-l vor fi ucis;

b) el cere, în schimb, să fie învelit cu gluga;

c) el mai dorește ca obiectele personale: baltagul (lancea, bota etc.) și mai ales fluierul (trîmbița, tîlnea etc.) să-i fie așezate la cap, la picioare, în mîna dreaptă, în mîna stîngă și la brîu, pentru ca, sub influența soarelui și a vîntului, acestea să creeze impresia că el s-ar afla în continuare între oile lui.²

De unde și întrebarea pusă de exeget: „Interzice, oare, ciobanul să i se atîngă trupul cu pămîntul, în speranța că astfel nu va muri cu adevărat?”³ — rodnică în măsura în care observăm că nici într-o variantă a Mioriței nu întîlnim o cit de firavă sugesție în privința unui mormint „fără atingere cu pămîntul”.

Fără îndoială e vorba de un mormint deosebit, ce „sugerează prelungirea și după moarte a existenței ciobanului”⁴, mai puțin sigur „între oile lui” dacă avem în vedere o largă serie de contradicții ce apar de la o variantă la alta sau chiar în aceeași variantă.

Astfel, ciobanul cere: „Să mă îngroapă / În strunga oilor / În țărul mieilor / Și la cap mi-ți pune / Un virfuț de lance” (Miorița, p. 633) —

să fie îngropat în două locuri diferite, în strunga oilor și în țărul mieilor (ca să nu mai vorbim de faptul că la stîna, unde sînt adunate oile cu lapte, nu au ce căuta mieii lor). Dar varianta publicată înfișa dată de V. Alecsandri, oricît ar fi fost coreasă de poet, menține aceeași contradicție, intrucît ciobanul cere să fie îngropat „În strunga de oi / Să fiu tot cu voi / În dosul stîinii / Să-mi aud cîinii” — într-un loc de admis numai în măsura în care strunga ar fi așezată în spatele stîinii. Se pare că nu, deoarece un alt text precizează că în dosul stîinii nu-i loc adecvat înmormintării și ciobanul lasă cu limbă de moarte ca miorița să îndrepte profanarea ucișilor: „Pă mini m-o-ngropa / Tot în dosu stîinii / Tu si mă dizgropi / Și groapă si-ni faci / În strunga oilor...” (Miorița, p. 831).

Precizarea testamentară e adresată alteori chiar ucișilor: „Tu si li spui / Si nu mă îngroapă / În dosu stîinii / Undi latră cîinii / Ci în strunga oilor” (Miorița, p. 786).

Evident, această dorință implică un mormint la stîna și nu în cimitirul creștin, ceea ce împinge orice lectură către un ritual de înmormintare și un mormint de factură păgînă: „O, dragi, fraților mei! / De se-ntimplă să mor eu, / Săpați-mi mormintul meu / Nu în verde țîntirim, / Că-ntre morți voi fi strein, / Ci-n staulul oilor” (Miorița, p. 992), și, pare-se, e vorba de o înmormintare metaforică, posibil a se transforma într-o înmormintare adevărată dar a unui mort ce va fi strîin — ciudat, deosebit, misterios între ceilalți morți.

Nu totdeauna însă locul înmormintării e cerut în stîna sau lingă stîna, ceea ce, alături de portretul ciobanului alcătuit din elemente agrare — „spicul grîului și mura cîmpului” sau de contradicția „în strunga oilor și în țărul mieilor” pune problema dacă Miorița va fi fost cu adevărat stîrnită și elaborată într-o colectivitate pastorală. Căci într-o variantă ciobanul vorbește clar („Voi doi frățioși, / De mi-ți omori / Să mă dă-ngroapă / În jungul drumului, / În latul cîmpului — Miorița, p. 659) despre un cîmp, iar o alta precizează ca nu cumva ciobanul să fie înmormintat în stîna („Di m-or omori / La apus di soari / Si nu mă-ngroapă / În dosu stîinii / Undi zac și cîinii / Nici în Strunga oilor, / Nici în jocul neilor; / Si mă-ngroapă în zăvoi / Si hiu întotdeauna tot cu voi / Da la capu neu / Si-ni pui împrepeliag / Sarcieța mia” — Miorița, p. 878), ci într-un zăvoi — pădurice pe malul unui riu, lingă apă, luncă, specific zonei de cîmpie și deal, unde mormin-

tul trebuie marcat printr-un prepeleac (stîlp) în care se agață gluga, sarica, mantaua răposatului.

Alteori, locul înmormintării e însemnat printr-un arbore sau chiar printr-o fîntînă: „De mi-ț omori-re / Voi să mă-ngroapă-i / La lină fîntînă, / La fagul cel mare, / La mijloc de cale” (Miorița, p. 663). Nu știm ce poate însemna fagul cel mare, bradul cel mare crescut sau rămas încă netăiat tocmai lingă cale, marcînd, așadar, drumul („Să mă d-ingroapă / Sub bradul cel mare / Tumna lingă cale / Și la cap să-ni puneți / Fluieruța mea, / Lancea la picioare” (Miorița, p. 1030), dar fapt e că locul reprezintă un reper semnificativ și că sub bradul cel mare nu are sensul în bradul cel mare și nu subînțelege un mormint suspendat deasupra pămîntului.

Alt amănunt semnificativ și contradictoriu: ciobanul cere să nu se pună pămînt pe trupul său, ci doar gluga, ca și cum n-ar fi mort cu adevărat și s-ar pregăti pentru un somn la răcoare („Pe mine nu mă pușcă / Fără capu ni-l lua / Și pe mine mă-ngroapă / Pe mine nu puneți lut. / Nice lut, nice pămînt, / Ci drag fluerașu meu / Să-l puneți la capu meu” (Miorița, p. 582), ceea ce ne îndreptățește să presupunem că în Miorița nu e vorba de o înmormintare în pămînt sau de o înmormintare la suprafață, fără atingere cu pămîntul, ci pur și simplu de o falsă înmormintare, de un simulacru prescribă a se desfășura într-un anume fel și într-un anume loc, despre care citeva texte dau chiar amănunte.

Astfel, la cunoscută întrebare pe care măicuța bătrînă o adresează Negurii, Negura îi răspunde că a văzut un cioban „Într-un codru rețezat, / Pi două scînduri di brad” însă în momentul în care măicuța, prefăcută în corboaică, ajunge la cioban, acesta o roagă: „Daci iești, dragi, maici, / Lasi-ți-n jos / Și mă ia în aripori / Și mă scoati-n sus la soari. / Ci di săsi ani di zili / N-am auzit vorghin, / Cîinii latrin / Numai urs mormăin, / Lupchi urlin / Și șărchi șuierin” (Miorița, p. 864).

Or, un asemenea mormint, în care ciobanul stă în întuneric sugerează înainte de orice o peșteră, ceea ce ar explica și citeva amănunte din portretul ciobanului ce are: „Ochișorii lui / Două muri coapți / Coapți la pămînt / Ni-ajunși di vînt; / Coapți la răcoari / Ni-ajunși di soari” (Miorița, p. 857).

Mai mult, un asemenea mormint, citit în legendă cu alte elemente enigmatice din Miorița, oferă suficiente date spre a ne întreba dacă poema noastră pornește de la un fapt real, anume că un cioban a fost ucis de frații sau verii lui, sau că inscrie în imaginile sale un simulacru de jertfă umană, în cadrul căruia, corpul celui supus ritualului era depus într-o peșteră pentru un anumit timp.

Faptul ar fi în consens cu simulacrul înscenat cîndva de însuși Zalmoxis, despre care ne informează istoricul Herodot:

„În tot timpul cînd își ospăta oaspeții și le cuvînta astfel, puse să i se facă o locuință sub pămînt. Cînd locuința îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborînd în adîncul încăperilor subpămîntene, unde stătu

ascuns vreme de trei ani. Tracii fură cuprinși de părere de rău după el și-l jeliră ca pe un mort. În al patrulea an se ivi însă iarăși în fața tracilor și așa îi făcu Zalmoxis să creadă în toate spusele lui”.

Desigur ne vom întreba, în acest context, în ce scop este lăsat ciobanul din Miorița într-un mormint subteran, fără a i se fi acoperit corpul cu pămînt, de vreme ce nici nu a fost cu adevărat omorît? Textul: „...Fugi, niagri corboaică, / Nu mă corcâni, / Ci dacoi muri / Tot mă-i corcâni, / Carnia ni-i minca, / Singili ni-i bia / Și te-i satura. / ... Da nu-s corboaică / Și îi sint maici, / — Daci tu-ni iești maici, / Jino și ma ia în aripori, / Și ma scoați la soari; / Di trei ani di zili / Ieu n-am auzit / Nisi popi tocin, / Nisi cucoș cîtin, / Nisi flăcăi juicin, / Kistoali din, / Nisi țigani cîtin, / Nisi cîni latrin, / Nisi ciobani kiuin, / Nisi oili zgherin, / Ci am auzit / Șărchi șuierin, / Urs mormăin, / Și lupchi urlin / Și șoarisi țîtin” (Miorița p. 847), descrie în mod cert sederea îndelungată într-o peșteră și răspunsul ar putea fi dat în relație cu o altă mențiune a lui Herodot:

„La fiecare patru ani aruncă sorții și întotdeauna pe acel dintre ei pe care sorțul îl trimite cu solie la Zalmoxis, încredințîndu-i de fiecare dată toate nevoile lor. Trimiterea aceluia sol se face astfel: cîțiva dintre ei, așezîndu-se la rînd, țin cu virful în sus trei sulite, iar alții, apucîndu-le de miini și de picioare pe cel trimis la Zalmoxis, îl leagă de citeva ori și, apoi, făcîndu-i vînt îl aruncă în sus, peste virful sulitelor. Dacă în cădere omul moare străpuns, rămîn încredințați că zeul le este binevoitor; dacă nu moare, atunci îl invintuesc pe sol, hulin-du-l ca este un om rău; după ce aruncă vina pe el, trimit un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cit mai e în viață”.

Ne aflăm, așadar, în fața a două fapte asemănătoare: inițial — recluduțiunea lui Zalmoxis și trimiterea unui sol către el o dată la patru ani, despre care atestă documentele antice (Herodot) și al doilea — simulacru jertfei umane și depunerea corpului supus ritualului într-o peșteră, despre care atestă documentele folclorice (Miorița).

În amîndouă aceste documente ar putea fi consemnată ca fapt recluduțiunea unui om într-o peșteră pentru o anumită perioadă de timp, ceea ce

implică asupra organismului uman o stare de deprivare senzorială aptă să furnizeze gînduri, senzații, viziuni rupte de realitatea cotidiană. Recent, Constantin Daniel încerca să explice științific viziunea obținută pe această cale și, trecînd în revistă, o largă serie de mențiuni istorice, tragea concluzia că „și preoții egipteni și Pythagora și Zalmoxis și Deceneu și urmașii lor, preoții dacilor, dar și toți aceia care au fost introdusi în asemenea camere subterane sau în peșteri și lăsați acolo mai mult timp, în întuneric, în tăcere absolută, adică cei ce au fost inițiați în aceste mistere, au avut în mod obligatoriu stări de deprivare senzorială cu halucinații vizuale, tactile și auditive”.

Din această perspectivă, deșteptarea sau trezirea ciobanului înmormintat, fără pămînt pe el, într-o peșteră, devine absolut logică („Ci-i drept, am văzut / Colia unu-n vali. / Am văzut / Un cioban ci doarmi / Nu știu, doarmi / Ori si faci: „Ci ochii lui / Is muri coapți / Coapți, coapți la ra-coari / Ni-ajunși di vînt și soari; / Mustăcioara lui / Schicul grîului; / Ochișorii lui — Mura cîmpului” (Miorița, p. 892) și nu-i de mirare că măicuța bătrînă, sub o înfățișare sau alta, îl scoate din întuneric și-l duce acasă într-o cocie verde: „La mormint mergea, / Și ea mi-l jelea / Și mi-l deștepta, / În brațe că-l lua, / În cocie mi-l punea / Și acasă că mi-l ducea” (Miorița, p. 757).

Evident, spre a înțelege semnificația acestui simulacru de moarte, de înmormintare și de mormint ar trebui să știm cine este cu adevărat această măicuță bătrînă, ce reprezintă cocia verde, adeseori de aur, cine este miresa lumii — fata de crai, fata de maior, sora soarelui și-a pămîntului — cu care se însoară ciobanul sortit unei astfel de morți — și încă multe alte imagini care nu pot justifica într-o capodoperă a literaturii unui popor moartea unui cioban pentru simplul fapt că are oi mai multe.

Altfel spus, textele prin care ni se înfățișează astăzi Miorița nu ne mai permit să citim o singură variantă și nu ne îndreptățesc să vorbim decît despre o înmormintare metaforică, în acord cu o serie de mențiuni asupra unui fapt similar din istoria poporului nostru: simulacru jertfei umane săvîrșite de daci odată la patru ani.

Ion FILIPCIUC

NOTE:

- Adrian Fochi, *Miorița*, Antologie, prefață și bibliografie, Ed. Minerva, București, 1980, p. 12.
- Ion Talos, *Miorița și vechi rituri funerare la români*, în „Anuarul de folclor”, Cluj-Napoca, vol. III-IV, 1983, p. 16-17.
- Ibidem*, p. 19.
- Ibidem*, p. 25.
- Adrian Fochi, *Miorița*, Tipologie, circulație, geneză, texte. Cu un studiu de Pavel Apostol, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964; brv. *Miorița*.
- Herodot, *Istoriei*, IV, 95-96, după Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis Han*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 38-39.
- Herodot, *Istoriei*, IV, 94, Cf. Mircea Eliade, *Op. cit.*, p. 62.
- Constantin Daniel, *Două culte de misterii rivale în Dacia Preromană*, în „Luceafărul”, XXVII, 15 (1145), 14 aprilie 1984, p. 8; Vezi și H. Sănieleveci, *Miorița și patimile unui Zalmoxis*, în „Adevărul literar și artistic”, București, 1931, p. 552-553.

RECENZIE

Anunțat în planurile editoriale cu titlul pe care îl poartă acum una din cele trei secțiuni ale sale („Zid și neutrinu”), apare în primele luni ale lui 1985 volumul lui C. Severin, unul din cîștigătorii concursului de debut în poezie „1981-1982” (citez de pe contra-pagina de gardă!). E de amintit că textele tinărului poet suceau au fost găzduite cu generozitate de „Suplimentul literar-artistic al „Științei tineretului”, la rubrica „Acasă la...”, dintr-o inteligență inițiativă de democratizare a relațiilor autor-publicații literare, de „Amfiteatru”, de „Pagini bucovinene”, ceea ce nu înseamnă că prezența sa publicistică va fi fost din cale-afară de generoasă, fapt simptic pentru o anume concepție asupra literaturii în general și a actului liric în special.

Volumul cuprinde 38 de poeme, grupe, cum am mai spus, în trei secțiuni: „Noapte la Voroneț”, „Duminică realului”, „Zid și neutrinu”. Deși cantitativ majoritatea poemelor se grupează în acest din urmă ciclu, greutatea pare să cadă pe cele subsumate titlului cărții. Față de „Zid și neutrinu”, „Duminică realului” are într-adevăr avantajul de a fi mai ușor descifrabilă, de-a oferii cit se poate de concentrat rațiunile de a exista ale unei cărți, unei „scriituri”, unui poet, în ultima instanță, care-și asumă „toate rănile căzătoare / Într-un destin provocat”. (Noapte la Voroneț). „Festivitate neînțeleasă reîn-torcere în tine”, această „duminică a realului” care probabil urmează unei „simbete de viziuni” este, bănuim, o sârbătoare a cotidianului, paradoxal prin uitare și regăsire superioară gra-

ției limbajului poetic, mai mult, o cunoaștere de sine prin aplecarea asupra Lumii și sublimarea acesteia în „cîmpia regală a cuvîntului”. Poemele lui C. Severin se revendică în bună parte de la caligrafia suavă și penetrantă a hai-kuurilor; ele sînt notații directe, nu rareori prozaice, alternînd cu aforisme lirice (sau pe care le vrea ca atare) însumîndu-se în final într-un „text plutitor”, „o filă de aer”, creînd senzația ultimă de diafanitate și prospețime, de inocență care-istă bine poetului, cu condiția să nu se transforme în infantilism studiat și silnic delir neologistic. Enumerări de felul: „făptura ca o zi asediată de cosmosul virtual / nici marea în intimitatea ei fastuoasă / cu creșterea eterică a poemului / nici mîna fa căutînd ma-

cindva G. Călinescu asupra poeziei lui Ilarie Voronca, vorbind de absența „limfei pentru circulația imaginilor”.

În consonanță cu congenerii săi literari, C. Severin face în ciclul amintit și o poezie a poeziei (termenul este, recunoaștem, incomplet și inexact în consecință), o poezie care se face în același timp cu meditația asupra-i: realul se raportează la actul scrierii, realul devine pe măsură ce se scrie, purcedînd din realitatea scrierii fiind, în termeni mai noi, o convenție a scriiturii: „toate drumurile au prins rădăcini în păienjenșul penitei” sau „un virtej de texte îmi pare realul”. Se vorbește de „un perete adjectiv”, de „textul vieții”, de „orașul fonetic”, de „biografia cuvintelor”, de „pagina goală”, sau „trecerea unei cărți” la infinitiv, de „scriitură” și „mîniile care țî se întind trec prin cuvinte”, „de o nemărginită frază”, de „glife de aer”, de „rimă vizuală” sau „universul discursului”. Există sintagme memorabile și percutante, tocmai fiindcă ariditatea termenilor este salvată de detaliu concret, de incontestabilă pregnanță: „ca să mă iubești trebuie să arzi toate adjectivale” sau „mașina de scris cu panglica roasă de un vers de Bacovia”, și care certifică o vocație poetică evidentă, tot așa cum o fac, integral sau parțial, poeme ca „O singură iubire, patria”, „Chitara albă”, „A venit ziua”, prea puține însă în acest volum alcătuit cu o inexplicabilă zgîrcenie. Altminteri spus, dacă după cum zice (frumos) C. Severin „inima poezilor e o stea”, „sintaxa cristalelor” încă nu se vede cu toată claritatea.

Viorel DARJA

* C. Severin — Duminică realului, Ed. Junimea, 1984.

„Trup de cerneală— cu schije de adjective“... *)

meta pentru luminile de poezie / pe cînd mașina dilată misterioase ficțiuni impenetrabile / nici misterioasa cască de duraluminu / uitată lingă discon-teca video...” (Inscripție) nu sînt salvate decît de finalul „o schijă de aur din scriitura / unei nesfîrșite cărți pierdute” (care putea economisi această falsă „artă poetică” și trimit cu gîndul la observațiile pe care le făcea

Semn

Cît nu-s al acestui pămînt,
Păcat de pămîntul ce sint
Ascult gîndul viu prin podgorii
Port rodul puternic al florii.
E bine și sfînt cît tot sint

Gh. LUPU

Orizont

Curînd și aerul ne va părăsi
(ca o ceață înălțîndu-se
peste grădini)
și privirea mea în zbor,
cîntecul meu în zbor
se vor evapora pînă s-ajungă
(fără s-ajungă)
la acest înțeles.
Curînd aerul va pleca dintre noi
cu acea nepăsare a bărbatului

cînd se trezește din somn,
își aruncă haina pe umăr
și pornește la drum,
lăsînd în nisip (vîntului și ploii)
urma fierbînte a trupului său.

În depărtare trei lucruri:
puterea, culoarea și stăruința
unui cristal.

Victor Traian RUSU

Costin NEAMȚU:

„Natură statică”

IVAN DRACI (U.R.S.S.)

Balada ochilor deschiși ai copilului

Eu vreau să văd lumea cu ochii deschiși,
Atât de mic sînt încă, știu numai a vedea,
Doresc să-mi văd mama — o mamă veselă,
Doresc să văd soarele cu pălărioară de aur
Doresc să văd cerul cu maramă albastră,
Eu nu cunosc încă aromele Virtuții,
Eu nu știu încă gustul Josniciei,
Culoarea Invidiei, dimensiunile Tristeții,
Gradul de salinitate al Durerii, necuprinsul Iubirii,
Cit de senină-i privirea Sincerității, cit de scripitor —
licăritoare-i Viclenia,

Toate acestea le voi înșira încă pe rafturi,
Totuși, pînă voi crește, faceți astfel în lume
Încît niciodată să nu închidem ochii de Frică,
Nu înclinați, ca oameni maturi ce sînteți,
balanța proporțiilor.

Vulturii privesc la soare cu ochii deschiși
Copii privesc lumea cu ochii deschiși.

În românește de Ioan NEGRIUC

ANDRÉ DE RICHAUD (Franța)

Testament

Aș fi dorit cîndva pe cel din urmă ram o pasăre să fiu
A zorilor lucire pe-o creangă de măsline
Un fruct din sud ce-atîrnă pe frunze cu parfum
Și norul jucăuș în înălțimi de far
Să fiu fraza tăiată de vîntul poeziei
Descoperit să fiu de-a fetei neagră geană
La margine de lan
Însă acum
Ultima mea dorință-i ca amintirea mea să ardă
Pietrele pe care ea este gravată
In scurtele-mi voiaje
Nevoile n-au de tine nisipurile mării, umil dicționar,
Frunzele toate mor în noaptea cea de toamnă
Totul nu-i decît scrum în albia secată

Se sfarmă chipu-n tine
A tinereții umbră
Nimic să nu rămîie din fierul ce ardea

În românește de Georgeta RAȚĂ

Desen de Virgil PARGHEL

CADRAN

„CICĂ NIȘTE CRONICARI...”

Poeta Ioana Diaconescu din București audiază un concert al formației instrumentale „Aura pacis” și ține să-și facă publice impresiile (în *România literară* nr. 8/1985). Nimic rău în preferințele și pasiunile sale... muzicale. Tristețea începe din clipa în care încearcă să le comunice, ceea ce rezultă fiind un text anost și pueril. Lipsindu-i desigur noțiunile uzuale pentru o asemenea întreprindere, semnătura notei nu face decît să improvizeze, bineînțeles, alăturînd termeni care nu spun mai nimic sau reluîndu-i pînă la sațietate.

După ce încă din prima frază asistăm la repetiții supărătoare de genul „vine să îmbogățească” și „vine să întregască”, imediat aflăm că „programul a cuprins compoziții celebre ale unor (ați ghicit! n.n.) compozitori celebri”. Trecînd la concertul în cauză, semnătura, prin referirile sale, nu reușește decît să-și dea în petec. Așadar „interpretii au interpretat cu virtuozitate și seriozitate (sic!) piesele alese”; interpretul... dovedește multă seriozitate și dorința de a da interpretări originale pieselor alese”; harpistei „i-a revenit rolul de a interpreta la harpă (?) partituri care cer o mare virtuozitate”, în timp ce soprana, deși „chimistă de meserie” — ne asigură publicista — „a interpretat” așa și pe dincolo iar vocea acesteia, „montarea fină și interpretarea în spiritul epocii

au dat pieselor interpretate un farmec deosebit”. Ce-am mai putea adăuga?

Alt amator de cronici muzicale, Costin Tuchiță, coleg de pagină cu Ioana Diaconescu, alege cealaltă cale: a prețiozității de limbaj. De la titlu („Dincolo de virtuozitate”) și pînă la ultimul rînd, relatarea sa despre violonista Cristina Anghelescu nu-i altceva decît un zgomotos joc de artificii. Elogiile nemăsurate aduse solistei și recitalurilor susținute de aceasta aproape că epuizează lista superlativelor: „personalitate deosebită”, „impecabilă elaborare”, „gingășie rafinată”, „forță răscolitoare”, „efuziune de tandrețe” etc., etc. Mai lipsea un singur cuvînt: genial — genială. Ditrambiul nu mai conțenește, unii frizînd ridicolul, ambiguitatea. Iată cîteva mostre: „ai impresia că vioara solistă o scufundă în țesătura dramatică” sau „elasticitatea cu care Cristina Anghelescu se mișcă în epoci, stiluri și forme diferite” și „în cadență, contururile s-au deschis nervos reliefind caracterul improvizatoric (?)!”.

Nu ne indoim de calitățile deosebite ale tinerei soliste, dar nu știm ce s-ar face Costin Tuchiță dacă miine va fi nevoit să scrie despre cutare mare talent. La capătul acestor rînduri, o întrebare se impune totuși: pe cînd (în revista menționată) o cronică literară semnată de un muzicolog?

Ioanid DELEANU

FELURIMI...

Să vezi, să atingi

„O glumă pe vremea asta afurisită face cît o odaie caldă” ■ „Sufletul omului e larg, n-ar strica să fie puțin îngustat! Dracu să înțeleagă! Acolo unde mîntea vede numai rușine, inima descoperă frumosul” ■ „Să vezi, să atingi forme frumoase în fiecare zi” ■ „Sînt unele rochii atît de frumoase, încît ar trebui sfîșiate” ■ „În pădure omul simte nevoia să strige cucurigu” Cucuriiigu! ■ „Știu că sînt un ticălos și totuși asta nu mă împiedică să fiu mulțumit de mine” ■ „Marii poeți sînt tot așa de mari ca și marii a manți. Nu-s de ajuns veleitățile, furiile și toțiștii; trebuie mai mult...” ■ „Poezia înseamnă cînd un neghiob spune despre mare: „Parcă-i undelemn!”

Dumitru BRĂDĂȚAN

Bibliografie: Gib Mihăescu, Orkény István, Dostoevski, Octavio Paz, Cesare Pavase.

O cercetare statistică

(urmăre din pag. I)

ani de iarnă dogmatică, în care specificitatea artei a fost sistematic ignorată, izbuclise o veritabilă primăvară, cu excelente perspective. Dominant în climatul instaurat după 1960, spiritul juvenil s-a manifestat prin efervescență creatoare, prin pasiunea pentru experimente, prin emulația declarată cu literaturile de pe alte meridiane, din care, pentru informare, s-au făcut numeroase traduceri. Dinamica vieții literare în ansamblul ei și amploarea realizărilor au sugerat, de aceea, nu o dată, comparația cu epoca interbelică. Promptă, critica și-a făcut datoria comentînd pe larg și cu entuziasm multe din cărțile colecției „Lucașfăruș”, desigur nu pentru valoarea lor intrinsecă, ci pentru promisiunile lor emergente, între care, în ciuda unei continuități de subiecte și motive, cea mai importantă apărea desprinderea de poncifele și clișeele literaturii din deceniul precedent. Mai tirziu, aceste volume (mă refer îndeosebi la cele de versuri), cuprinzînd „declarații patetice”, „balade”, „poeme în marș”, ode de o excesivă in-

candescentă, imnuri cosmonautice, „inscripții pe baraje” etc., au fost dezavuate de înșiși autorii lor. Deși onora dintre ei li s-a ivit ocazia să le reia, n-au făcut-o sau au reținut doar cîteva poeme. În *Alfa* (Ed. Tineretului, 1967), Nichita Stănescu, ca să dau un singur exemplu, a reținut din culegerea sa de debut *Sensul iubirii* (1960) doar o *Marină* (Crăpături pe un cîmp de piatră, scări pătate de rugină) și poemul dedicat „lui Eminescu tînăr”. O călătorie în zori. Proza s-a dovedit în schimb mai rezistentă, bucăți de Velea, de Bălăiță, de Constantin Stoiciu și de alții fiind selectate mai apoi în antologii.

Odată încheiată acțiunea lor cea mai însemnată — desprinderea de trecutul uniformizant — „luceferii” din deceniul șapte (integrînd pe cei reînțorși la uneltele lor și pe debutanții publicați de celelalte edituri, peisajul literar devenise, repet, realmente, complex), au evoluat pe traiectorii proprii, atrași de multiple solicitări. Unii din cei care au debutat cu versuri (un Platon Pardău, un Damian Neclua, un Ion Pop) și-au dobîndit notorietatea în alte genuri. Autorii de schițe și povestiri s-au transformat în veritabili romancieri: e cazul lui Ștefan Bănuțescu, al lui Augustin Buzura, al lui George Bălăiță, al re-

gretatului Sorin Titel, al lui Virgil Duda, al lui Viorel Știrbu. Romanul i-a atras și pe Marin Sorescu, pe Ovidiu Genaru (ambii cunoscuți și ca dramaturgi), pe Corneliu Sturzu, pe Adrian Păunescu, acesta din urmă realizînd și o extraordinară carieră de om de presă. Puțini sînt cei care au rămas la genul inițial: un Cezar Baltag, un Radu Cărneci, un Horia Zilberu, un Ioanid Romanescu, un Nicolae Velea, dar și activitatea onora dintre ei s-a dublat de traduceri, de prestații publicistice. Așa se face că, stimulați de ideea unei productivități literare cît mai mari, bibliografia celor trei „valuri” de autori a crescut considerabil între timp, ajungînd la circa o mie de titluri, fapt care solicită din plin capacitatea de lectură, comprehensiunea și discernămintul celui care își propune să le parcurgă, să le ordoneze, să le ierarhizeze. Am fost, pot mărturisii cu mîndrie, martorul acestei excepționale fertilități. Privesc cele 121 de volume ca pe niște seminte din care s-a ridicat, într-un sfert de veac, o pădure viguroasă. Contemplîndu-le, mă gîndesc că pot să-mi atenez nostalgiiile și insatisfacțiile care m-apasă (oare numai vîrsta să fie de vină?) exaltînd în mine elanurile retrospective.

● Invitație la turism

Ținuturi nespuse de primitoare, meleagurile Țării de Sus se înscriu cu rezonanțe specifice în peisajul istoric, social și geografic al patriei. A le pătrunde frumusețile echivalează cu o înedită incursiune făcută sub semnul emoției, într-un cadru în care impresionantele edificii contemporane se înalță pe locuri de nestînsă legendă. A devenit o tradiție ca încă de la deschiderea sezonului, pe aeroportul de la Salcea, din preajma Sucevei, avioane speciale să aterizeze purtînd la bord călători de pe toate continentele lumii, dornici să vadă „miraculoasa” Țară de Sus.

În vederea apropiatei deschideri a sezonului estival, O.J.T. Suceava ne-a informat că pînă la 25 aprilie se vor finaliza lucrările de reparații și renovare a bazei materiale de la complexele: Bucovina, Arcașul și Balada din Suceava, la Zimbru din Cîmpulung Moldovenesc, Călimani, Dorna și Bradul de la Vatra Dornei, precum și în alte unități turistice de la Putna, Siret, Solca, în cabanele Deia, Runc și Rarău. De asemenea, nu peste mult se vor încheia și lucrările de modernizare la complexul turistic „Suceava”, care va dispune de 202 locuri la cazare și 300 de locuri în unitățile de alimentație publică.

În cadrul turismului de agrement se vor organiza partide de echitație la vestitele herghelii de la Rădăuți și Lucina, de pescuit și de vînațoare în cele mai renumite zone ale județului. Pentru toate acestea și pentru multe altele, Bucovina, acest tărîm de vis, merită și trebuie văzut.

(G. D.)

● Expoziție

Pictorul sucevean Tiberiu Moruz a deschis recent, la Galeria de artă din Suceava, o nouă expoziție personală. Regăsim și de data aceasta aceeași aplecare predilectă spre peisajul hibernal, aceeași subtilă țesătură a tonurilor. Un tărîm al liniștii, un topos supus meditației, iată ce ne propune acest talentat pictor a cărui ascensiune o urmărim cu emoție și plăcere. (M.L.)

● Ani de ucenicie

Un interesant caiet de poezie a alcătuit profesorul Petru Tomegea, cel care conduce de multă vreme cenaclul literar *Ani de ucenicie* al Școlii Generale nr. 1 din Suceava.

Demne de remarcat ni se par mai multe nume ale acestor foarte tineri autori cuprinși în culegerea amintită, dar mai ales cel al elevei Cornelia Corlățeanu, care semnează un grupaj de versuri ce confirmă încă o dată meritetele sale premii literare obținute pînă acum. Grafica aparține cercului de artă plastică al pictorului Adrian Bocancea, de la aceeași școală. (M.L.)

● Contribuții la cunoașterea vieții spirituale

Biblioteca județeană Suceava a editat, începînd din 1981, o valoroasă serie de bibliografii comentate, punînd astfel la dispoziția celor interesați utile instrumente de lucru pentru cunoașterea trecutului și prezentului nostru cultural și realizînd, din acest punct de vedere, o acțiune de adevărat pionierat. Iată titlurile publicate pînă acum: „Muzica în Bucovina”, „Știința în Bucovina” (3 volume) și „Arta în Bucovina”. În prezent se află în curs de elaborare o nouă lucrare: „Literatura în Bucovina”. Am solicitat bibliograful principal *Ioan Pinzaru*, autorul ghidului, cîteva cuvinte lămuritoare. El ne-a declarat:

— Acest nou volum își propune să ofere o imagine de ansamblu asupra evoluției vieții literare din această parte a țării, începînd de la vechii cărturari Dosoftei și Iacov Putneanu și pînă la creatorii de azi ai Sucevei. Va fi, altfel spus, o panoramă a literaturii bucovinene exprimată sintetic prin nume și date bio-bibliografice.

— Ținînd cont de cantitatea impresionantă a informațiilor, ar fi interesant de aflat cum va fi structurat acest bogat material?

— Lucrarea va cuprinde trei mari capitole: 1. Scriitorii bucovineni; 2. Scriitorii fălțiceni; 3. Scriitorii suceveni. Spre deosebire de volumele anterioare, fiecare fișă de autor se prezintă astfel: o notă biografică, în care se merge pe datele exacte de stare civilă, uncori, și unde e cazul, corectîndu-se erorile întîlnite adesea în periodice și alte tipărituri, și în care se rețin informațiile privitoare la debut, premii literare, titluri științifice, aprecieri critice reprezentative, apoi o cronologie a operii originale și, în sfîrșit, o listă selectivă a referințelor critice.

— Într-adevăr, aceste succinte caracterizări, păstrîndu-și obiectivitatea impusă de sursele documentare consultate, pot contura o imagine asupra vieții și creației unui scriitor, cartea fiind, așa cum și-a propus, un instrument de lucru și nu o istorie literară. În ce stadiu se află, deci, elaborarea ghidului în discuție?

— Cam două treimi din întreaga lucrare au fost redactate. Sperăm să finalizăm și restul cît mai repede, dat fiind faptul că „Literatura în Bucovina” este planificată să intre la tipar în ultimul trimestru al anului.

Ion BELDEANU

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Ion CARP FLUIERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Tehnoredactare:

Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48